

Typologie sporů mezi státem a náboženským společenstvím před ESLP

FILIP CRNČEVIĆ*

Typology of disputes between the state and a religious community before the ECtHR

Summary: This article provides the reader with a typology of disputes that occur between the religious community and states before the European Court of Human Rights within the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The first part is focused on disputes concerning labour law issues, the second part on disputes concerning legal personality of religious communities, the third part on disputes relating to discrimination, and the last part on disputes concerning property. Each part of the article contains a resume of the relevant case law, including relevant facts of each case. Each part of the article also contains the author's own conclusions and relevant summaries of the literature.

Keywords: European Court of Human Rights, religious communities, religious freedom, Art. 9 of the Convention, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, autonomy of churches.

V tomto článku provedu typologii sporů mezi státy a náboženskými společenstvími, která vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Typologie, kterou v článku nastíním, není ani nemůže být vyčerpávající. Lidská práva jsou v evropském prostoru vnímána jako neustále se rozvíjející, a proto se bude měnit i charakter sporů. Cílem tohoto článku tak je poskytnout čtenáři představu o tom, jaké typy sporů se u ESLP objevují, a provést jejich rozdělení podle předmětu sporu. Nicméně to nemůže vyloučit skutečnost, že v budoucnu se objeví jiné typy sporů, které ESLP bude muset řešit a obohatit tak výklad článku 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) o novou judikaturu nad rámec dále uvedené typologie.

Z ustálené judikatury ESLP ve věci sporů dle čl. 9 Úmluvy vyplývá, že jsou si spory co do údajného protiprávního jednání státu směřujícího k zásahu do náboženských práv a svobod podobné. Nyní se na toto rozdělení okrajově zaměřím a vyberu ty spory, které jsou důležité pro tento článek.

Vzhledem k zaměření článku budu pracovat s těmi spory, které vyvstaly mezi státem a náboženským společenstvím, případně mezi státem a jednotlivcem, který však v širším kontextu hájil práva jiných vyznavačů své

konfese. Rovněž je třeba uvést, že ne všechny spory se vedly ve vztahu k čl. 9 Úmluvy, resp. čl. 9 Úmluvy nebyl vždy namítán jako porušený ze strany státu. Jednotlivá práva a svobody chráněné Úmluvou spolu vzájemně souvisí a v širším kontextu se náboženská svoboda projevuje i v jiných ustanoveních Úmluvy, než je článek 9 (např. právo sdružovací a shromažďovací nebo právo vlastnit majetek).

Pracovněprávní spory

První typ sporů, který čtenáři krátce představím, jsou spory pracovněprávní. Jde typicky o spory ve věci neplatnosti výpovědi ze strany zaměstnavatele (náboženského společenství) zaměstnanci (kněžím či laikovi).

V tomto typu sporů mezi náboženským společenstvím a jeho zaměstnancem lze nalézt konflikt více práv různých subjektů. Jde na jedné straně o právo projevovat náboženské vyznání (*forum externum*) náboženského společenství a na straně druhé jde o různá práva jeho zaměstnance, typicky o právo na rodinný a soukromý život, o jeho náboženskou svobodu a o jeho sociální a pracovněprávní jistoty, které by měl, pracoval-li by u světského zaměstnavatele.

* Článek vychází z diplomové práce, kterou obhájil na katedře mezinárodního práva PF UK. E-mail: crncevicfilip@gmail.com.

Vzhledem k tomu, že ESLP se s touto problematikou vícekrát setkal, ustálil se jeho přístup v judikatuře. ESLP se musel při vypořádávání se s těmito spory vypořádat rovněž s rozdílností přístupů jednotlivých smluvních stran Úmluvy a s rozdílnostmi v jejich pracovníprávních předpisech.¹

První případ, kdy se ESLP zabýval otázkou autonomie náboženských společenství z hlediska personálního v souvislosti s organizační strukturou náboženského společenství, byl případ *Hasan a Chaush proti Bulharsku*.² V uvedeném případě nastala situace, kdy Bulharsko odvolalo z čela registrovaného náboženského společenství islámské konfese hlavního muftího,³ pana Fikriho Saliho Hasana (jednoho ze stěžovatelů).⁴

Po uplynutí určité doby od odvolání muftího došlo k jeho znovuzvolení v rámci náboženského společenství, avšak Bulharsko toto zvolení odmítlo uzнат. Toto jednání státu považovali bulharští muslimové za zásah do svého práva na vyznání a projev víry a po vyčerpání všech vnitrostátních prostředků právní ochrany se obrátili se stížností k ESLP.⁵

ESLP v tomto rozsudku přijal přístup, že čl. 9 Úmluvy musí být vykládán v souladu s čl. 11 Úmluvy (svoboda shromažďování a sdružování), tedy že nebyla-li by organizační struktura náboženského společenství chráněna proti neoprávněným státním zásahům, mělo by to za následek zranitelnost náboženských práv a svobod jednotlivce.⁶

Nejdříve ESLP posuzoval, jestli došlo k nezákonnému zásahu ze strany Bulharska.⁷ ESLP usoudil, že k zásahu skutečně došlo. ESLP uvedl, že tímto jednáním bulharské úřady upřednostnily jednu z frakcí v rámci daného náboženského společenství, což je v rozporu se závazky státu plynoucími z čl. 9 Úmluvy.⁸ ESLP tak rozhodl o porušení čl. 9 Úmluvy odvoláním muftího.⁹ Kritérium stanovené čl. 9 odst. 2 Úmluvy, kterému stát nedostál, byl nedostatečný zákonný základ, tj. omezení nebylo stanoveno zákonem.¹⁰

Tento rozsudek je důležitý, neboť zásady, které v něm ESLP stanovil (svoboda náboženského společenství v personálních otázkách, úloha státu jako nestranného arbitra ve sporech mezi náboženskými společenstvími), se staly klíčovými pro další rozhodování sporů mezi státy a náboženskými společenstvími.¹¹

Rozsudek, který znamenal další průlom v judikatuře týkající se personalistiky a autonomie náboženských společenství, byl rozsudek ve věci *Lombardi Vallauri proti Itálii*. Skutkově šlo o situaci, kdy se italský učitel práva a filozofie zaměstnaný Katolickou univerzitou Nejsvětějšího srdce v Miláně na této instituci nedomohl prodloužení pracovní smlouvy, kterou s ním univerzita opakovaně prodlužovala 20 let.¹² Stěžovatel se před podáním stížnosti k ESLP obrátil na italské soudy, které se případem však odmítly zabývat z důvodu, že nemají jako takové pravomoc přezkoumávat rozhodnutí církevních institucí.¹³ Ve svém rozhodování se italské soudy odkázaly mimo jiné i na konkordát¹⁴ uzavřený mezi Itálií a Svatým stolcem.¹⁵

ESLP případ uzavřel jako porušení Úmluvy, a to konkrétně procesní složky ochrany dle čl. 10 Úmluvy. Dle ESLP tak měly vnitrostátní soudy přezkoumat, že ze strany církevních institucí došlo k rozhodnutí, které nebylo svévolné. Tímto rozhodnutím ESLP nastavil procesní limity autonomie náboženských společenství.¹⁶

Přístup zavedený rozsudkem *Lombardi Vallauri proti Itálii* ESLP potvrdil a dále rozvinul rozsudkem *Fernandéz Martínez proti Španělsku*. Zde šlo o skutkově podobný případ, kdy se učitel náboženství a etiky zaměstnaný veřejnou školou (zřizovatelem byl region Murcia) domáhal prodloužení pracovníprávního vztahu se školou, jež mu bylo odepřeno.¹⁷

Předně je třeba uvést, že, v případě *Fernandéz Martínez proti Španělsku* šlo o porušení čl. 8 Úmluvy, nikoliv čl. 9. I přes tuto skutečnost je však případ z hlediska čl. 9 Úmluvy relevantní. V případě stěžovatel porušení

¹ KŘÍŽ, J. *Autonomie církví*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, str. 95.

² *Tamtéž*, str. 96.

³ Jde o právně zaměřeného duchovního a učence, který má v rámci náboženských společenství islámské konfese pravomoc vydávat právní stanoviska a dobrozdání z hlediska práva šaría (tzv. fatvy) a vykládat právo šaría, viz TRETERA, R. J. a Z. HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, str. 85 a 48.

⁴ *Hasan a Chaush proti Bulharsku*, rozsudek ve věci č. 30985/96 ze dne 26. 10. 2000, par. 9.

⁵ *Tamtéž*, par. 66.

⁶ *Tamtéž*, par. 62.

⁷ *Tamtéž*, par. 75.

⁸ *Tamtéž*, par. 80–83.

⁹ *Tamtéž*, par. 89.

¹⁰ *Tamtéž*, par. 86.

¹¹ KŘÍŽ J., *Autonomie církví*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, str. 97.

¹² *Tamtéž*, str. 99.

¹³ *Lombardi Vallauri proti Itálii*, rozsudek ve věci č. 39128/05 ze dne 20. 10. 2009, par. 51–52.

¹⁴ Konkordát je mezinárodní smlouva uzavřená mezi státem a Svatým stolcem jakožto dvěma subjekty mezinárodního práva veřejného. Viz DAVÍD, V., SLADKÝ, P. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. vydání, Praha: Leges 2022, str. 95.

¹⁵ KŘÍŽ J. *Autonomie církví*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, str. 100.

¹⁶ *Tamtéž*, str. 100–101.

¹⁷ *Fernandéz Martínez proti Španělsku*, rozsudek ve věci č. 56030/07 ze dne 12. 6. 2014, par. 13–15.

čl. 9 Úmluvy namítal, stejně tak se na něj odkazovala španělská vláda a ESLP ho označil za relevantní ustanovení, protože v případě šlo i o stěžovatelovo právo na svobodu náboženského vyznání.¹⁸ Stejně tak bylo nutné zkoumat rozsah svobody náboženského společenství ve vztahu k pracovní právnímu vztahu stěžovatele z hlediska čl. 9 Úmluvy.¹⁹

Pracovní smlouva se stěžovatelem nebyla ze strany španělského samosprávného celku obnovena z důvodu neudělení souhlasu příslušného náboženského společenství. Tento souhlas byl podmínkou stanovenou konkordátem mezi Španělskem a Svatým stolcem. Souhlas ze strany náboženského společenství nebyl udělen z důvodu, že stěžovatel dle názoru náboženského společenství nežil v souladu s morálními standardy tohoto společenství (šlo o katolického kněze, který se oženil a měl děti, čímž porušil povinnost celibátu).²⁰

Stěžovatel se domáhal prodloužení pracovní smlouvy s odvoláním se na vnitrostátní pracovní právní předpisy. Byl sice úspěšný u soudu prvního stupně, avšak u dalších soudů španělské soudní soustavy nikoliv.²¹ Následně podal stěžovatel stížnost k ESLP, kde rovněž nebyl úspěšný, a proto žádal o postoupení věci k přezkumu Velkému senátu ESLP, který jeho stížnosti vyhověl a konstatoval porušení čl. 8 Úmluvy těsnou většinou devíti ku osmi.²²

ESLP odkázal na svůj dosavadní postoj, který umožňuje náboženským společenstvím požadovat po svých pracovnících zvýšenou míru loajality ve vztahu k pravidlům chování (i v jejich osobním životě) vycházejícím z náboženského vyznání, které náboženské společenství zastupuje, avšak s odkazem na rozsudek *Lombardi Vallauri proti Itálii* potvrdil, že v tomto rozsahu autonomie náboženských společenství není absolutní povahy.²³

Jako poslední případy týkající se pracovní právních vztahů mezi fyzickými osobami a náboženskými společenstvími chci v článku zmínit tzv. Šest německých případů. Jde o doktrinní název pro šest řízení o stížnostech rozhodovaných mezi lety 2010 až 2011 proti Německu. U všech stížností šlo o situace, kdy náboženské společenství rozvázalo poměr se

svým pracovníkem (ať už vysvěceným duchovním nebo ne) na základě tvrzeného rozporu chování těchto pracovníků s náboženským vyznáním, které dané náboženské společenství zastávalo.²⁴ V rámci článku se zaměřím na tři z těchto případů, a to na případy *Obst proti Německu*, *Schüth proti Německu* a *Siebenhaar proti Německu*.

První z případů, *Obst proti Německu*, se týkal člena náboženského společenství mormonů. Stěžovatel (Michael Heinz Obst) pracoval jako neduchovní pracovník (PR ředitel pro Evropu) pro náboženské společenství mormonů.²⁵ Žil v souladu s náboženskými zvyklostmi a pravidly tohoto náboženského společenství až do doby, kdy začal jako ženatý muž udržovat nemanželský poměr, o kterém řekl svému nadřízenému. Po této události náboženské společenství ukončilo pracovní právní poměr se stěžovatelem (z důvodu cizoložství), což stěžovatel napadl u německých soudů.²⁶

U německých soudů stěžovatel úspěšný nebyl, neboť ty zastávaly přísnou doktrínu nevměšování se do interních záležitostí náboženských společenství. Z toho důvodu se obrátil se stížností na ESLP. U ESLP ovšem stěžovatel úspěšný také nebyl. ESLP svůj závěr zdůvodnil tím, že náboženské společenství má široký prostor pro vlastní uvážení ohledně požadavků na své zaměstnance, je-li to důležité z věroučného hlediska.²⁷

Vzhledem k tomu, že v uvedeném případě stěžovatel vystupoval jako PR (*public relations*) ředitel pro celou Evropu, je pochopitelné, že svým věroučně nevhodným jednáním v osobním životě může poškodit celé náboženské společenství. Na základě těchto důvodů ESLP stížnost stěžovatele zamítl, neboť zájem náboženského společenství na prosazení vlastní autonomie převážil nad zájmem stěžovatele (princip proporcionality).²⁸

Druhý německý případ, *Schüth proti Německu*, byl skutkově podobný prvnímu. Šlo o varhaníka (zaměstnance partikulární církve – katolické farnosti)²⁹ s mimomanželským poměrem. Stěžovatele propustilo náboženské společenství z pracovního poměru z důvodu trvání nemanželského poměru.³⁰

¹⁸ *Tamtéž*, par. 3, 83 a 108.

¹⁹ *Tamtéž*, par. 127–128.

²⁰ *Tamtéž*, par. 14.

²¹ *Tamtéž*, par. 33–40.

²² *Tamtéž* (ve výroku).

²³ *Tamtéž*, par. 112, 122, 127, 131.

²⁴ KŘÍŽ, J. *Autonomie církvi*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, str. 101.

²⁵ *Obst proti Německu*, rozsudek ve věci č. 425/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 7.

²⁶ *Tamtéž*, par. 9.

²⁷ *Tamtéž*, par. 41–43.

²⁸ *Tamtéž*, par. 50–52.

²⁹ Viz poznámka pod čarou č. 1.

³⁰ *Schüth proti Německu*, rozsudek ve věci č. 1620/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 11–13.

Stěžovatel se postupu zaměstnavatele bránil u vnitrostátních soudů, avšak nebyl úspěšný, protože podal stížnost u ESLP. Stejně jako v předchozím případě vnitrostátní soudy argumentovaly požadavkem vyšší loajality zaměstnance vůči náboženskému společenství (konkrétně užily výraz, že pracovní poměr stěžovatele byl „klerikalizován“).³¹

Oproti případu *Obst proti Německu* zde ESLP rozhodl o porušení čl. 8 Úmluvy.³² ESLP zkritizoval přístup německých soudů, které se dle jeho názoru dostatečně nevypořádaly s proporcionalitou mezi právem zaměstnance (stěžovatele) na soukromí a rodinný život a zájmem náboženského společenství na vlastní autonomii a s tím souvisejícím projevem náboženského vyznání.³³ Oba případy nastolily základní principy v rozhodování určitého skutkově obdobného sporu. Z obou případů vyplývá, že ESLP připustil v rozhodování pracovněprávních sporů mezi náboženskými společenstvími a jejich zaměstnanci určitý zvýšený požadavek na loajalitu těchto zaměstnanců vůči svým zaměstnavatelům, než by tomu bylo u běžných (světských) zaměstnavatelů. Zároveň však v obou případech ESLP zdůrazňoval, že je třeba při rozhodování těchto sporů důkladně poměřit, jestli není zvýšený požadavek loajality stavěn na nepřiměřených požadavcích.³⁴

Stejně jako v případě *Fernandéz Martínez proti Španělsku* i v případech *Obst proti Německu* a *Schiith proti Německu* se ESLP nezabýval porušením čl. 9, ale čl. 8 Úmluvy. Nicméně vzhledem k tomu, že pro potřeby tohoto článku jsou případy relevantní zejména z hlediska rozsahu církevní autonomie a typizace sporů, je namístě se jimi zabývat. Ostatně i ESLP v rozsudcích rozsah církevní autonomie zkoumal právě z hlediska čl. 9 Úmluvy.³⁵

Rozsudky nebyly vždy ze strany doktríny přijaty, neboť zavádějí určitý dvojitý standard v posuzování vnitřních záležitostí náboženských společenství, kdy na jedné straně má mít náboženské společenství autonomii v rozhodování o vlastních náboženských a s tím spojených morálních otázkách, ale na straně druhé má

státní (resp. světský) soud mít pravomoc v některých případech posoudit oprávněnost teologických závěrů náboženských společenství.³⁶

Dle mého názoru je však argumentace ESLP správná. Ačkoliv náboženské společenství je společenstvím osob zastávajících určité náboženské vyznání a s ním spojené morální zásady, není namístě přisuzovat náboženským společenstvím roli jakéhosi arbitra toho, co je správné a co není.

Pakliže náboženské společenství vystupuje v soukromoprávních vztazích jako zaměstnavatel, má mít všechny povinnosti zaměstnavatele. Dle mého názoru je přípustné, aby náboženské společenství nemělo povinnosti dle antidiskriminačních předpisů při výběru zaměstnanců co do upřednostnění vyznavačů vlastního náboženství před vyznavači jiného. Ostatně toto zvláštní privilegium předpokládá i harmonizující právní úprava EU.³⁷

Kříž například odkazuje na dokumenty z dílen latinské církve, avšak u takových zdrojů lze předpokládat, že budou stranit náboženským společenstvím. Na druhou stranu Kříž správně odkazuje na Alexyho, který z hlediska právní teorie rozebírá úhel pohledu účastníka a pozorovatele právních vztahů.³⁸

Dle Alexyho přístupu je třeba rozlišovat způsob, jakým na určitý právní vztah nahlíží jeho účastník a jakým na něj nahlíží jeho pozorovatel. Alexy uvádí, že pozorovatel může mít ze své pozice zúžený úhel pohledu na určitou problematiku, protože si neuvědomuje veškeré problémy účastníka.³⁹

Kříž tento argument uvádí ve prospěch církve (v případě *Schiith proti Německu*) a demonstrovuje ho na situaci, kdy laická veřejnost vnímá varhaníka jako obyčejného hudebníka, jehož funkce nemá nic společného s liturgickým charakterem hudby, kterou hraje. Dále odkazuje na pohled církve, pro kterou je varhaník (v případě latinské církve) vykonavatelem důležitého liturgického úkonu, přičemž tento pohled si veřejnost (pozorovatel) neuvědomuje.⁴⁰

ESLP své rozhodnutí, kdy konstatoval porušení čl. 8 Úmluvy v případě *Schiith proti*

³¹ *Tamtéž*, par. 35.

³² *Tamtéž*, viz výrok.

³³ *Tamtéž*, par. 74–75.

³⁴ *Obst proti Německu*, rozsudek ve věci č. 425/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 49, 50–51 a *Schiith proti Německu*, rozsudek ve věci č. 1620/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 71.

³⁵ *Obst proti Německu*, rozsudek ve věci č. 425/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 44 a *Schiith proti Německu*, rozsudek ve věci č. 1620/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 58.

³⁶ SCHEU, H. Ch. Autonomie církve v pracovněprávních záležitostech jako součást ochrany náboženských menšin. In: Scheu, H., Ch., Kříž J., Děkanovská, K. (eds.), *Právní postavení náboženských menšin*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, str. 78–79, nebo také KŘÍŽ, J. *Autonomie církvi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 105.

³⁷ Čl. 4 odst. 2 Směrnice Rady č. 2000/78/ES ze dne 27. 11. 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.

³⁸ KŘÍŽ, J. *Autonomie církvi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 104–105.

³⁹ ALEXY, R. *Pojem a platnost práva*. Bratislava: Kalligram, 2009, str. 48–49. Alexy tento příklad demonstrovuje na manželském páru, kdy muž je bílé barvy pleti a žena černé, přičemž muž plánuje, že spolu procesují Jihoafrickou republiku v době platnosti zákonů apartheidu, avšak si neuvědomuje komplikace s tím spojené pro svou manželku.

⁴⁰ KŘÍŽ, J. *Autonomie církvi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 104–105.

Německu, založil však především na přístupu německých soudů, které bez dalšího převzaly argumentaci církve a dostatečně se nevypořádaly s testem proporcionality.⁴¹ ESLP sám neposuzoval kanonickoprávní postavení varhaníka, což mu ostatně ani nepřísluší.

Rovněž Scheu kritizuje způsob, jakým se ESLP s případem *Schiith proti Německu* vypořádal. Uvedl, že ESLP nevhodně nastavil pravidlo posuzování možného narušení důvěryhodnosti náboženského společenství ze strany jejího zaměstnance. Podle Scheue není namístě, aby státní (tj. světský) soud posuzoval hodnotu role varhaníka pro náboženské společenství. Dále Scheu kritizoval, že ESLP sice stanovil pravidlo posouzení poškozování církevního jména (z objektivního hlediska), avšak již nestanovil, co tato objektivní hlediska jsou a jak se k nim má přistupovat.⁴²

Je třeba připomenout, že úlohou ESLP je především vykládat Úmluvu a rozhodovat, jestli v jednání určitého státu došlo či nedošlo k porušení některého z ustanovení Úmluvy (viz oddíl 1.2. diplomové práce uvedené v poznámce pod čarou č. 1). Ve své rozhodovací činnosti se musí ESLP vypořádávat s rozdílnými kulturními hledisky ve všech smluvních stranách Úmluvy.

Jakmile přijde na rozhodování v oblasti autonomie náboženských společenství, je zavedeným standardem u ESLP nechat vnitrostátním soudům širokou míru uvážení (*margin of appreciation*).⁴³

V případě sporu, jakým byl *Schiith proti Německu*, je primárně povinností státu (tj. vnitrostátních soudů) nalézt proporcionalní rovnováhu mezi právy zaměstnance a právy náboženského společenství. Dle ESLP by vnitrostátní soud měl po náboženském společenství požadovat, aby v případě propuštění zaměstnance pro nedostání vyšším požadavkům loajality taková nedostání náležitě prokázalo. Nestačí tak pouhé nařčení ze strany náboženského společenství, že k nedostání vyšším požadavkům loajality došlo.⁴⁴

Dle mého názoru tak lze přístup ESLP považovat za správný, neboť v případě sporů výše uvedených proti sobě stojí více práv, přičemž nelze právo na církevní autonomii patřící pod čl. 9 Úmluvy ve spojení s čl. 11

Úmluvy nadřazovat jiným právům. Způsob, jakým jednotlivé vnitrostátní soudy dospějí k náležitému provedení testu proporcionality, se z povahy věci bude lišit dle procesních předpisů každého státu, neboť ty určují, jakým způsobem může vnitrostátní soud získávat podklady od stran sporu.

Poslední pracovněprávní případ, který je dle mého názoru vhodné zmínit, je případ *Siebenhaar proti Německu*. Šlo o případ, kdy evangelická církev propustila ze zaměstnaneckého poměru učitelku ve školce provozované dotčenou církví z důvodu, že konvertovala k tzv. Univerzální církvi.⁴⁵

V uvedeném případě německé vnitrostátní soudy pečlivě provedly test proporcionality, kdy na obou stranách poměřovaly práva plynoucí z čl. 9 Úmluvy. Německé soudy rozhodly, že zrušení zaměstnaneckého poměru ze strany náboženského společenství bylo v souladu s právem a že stěžovatelka nedostala požadavku zvýšené loajality.⁴⁶

Uvedený případ představoval konflikt mezi individuálními náboženskými právy jednotlivce a náboženskými právy náboženského společenství. ESLP se tímto konfliktem však příliš nezabýval a nechal ho na posouzení německých soudů s odkazem na široký prostor pro uvážení.⁴⁷ ESLP se zaměřil na postup, jakým německé soudy k případu přistoupily, a shledal, že dostatečně důkladně poměřily práva obou stran sporu.⁴⁸

Případ *Siebenhaar* tak utvrdil přístup ESLP v předchozích dvou případech, který ani tak nestanovil poměr a hlediska považování práv náboženských společenství na straně jedné a jejich zaměstnanců na straně druhé, ale stanovil, že vnitrostátní soudy mají povinnost vždy důkladně a dostatečně individuálně poměřit testem proporcionality práva proti sobě stojící.

Spory ohledně právní subjektivity náboženských společenství

Typologicky dalším druhem sporů, který se objevuje u smluvních stran Úmluvy, jsou spory týkající se právní subjektivity náboženských společenství. Jde typicky o situace, kdy

⁴¹ Schüth proti Německu, rozsudek ve věci č. 1620/03 ze dne 23. 9. 2010, par. 69.

⁴² SCHEU H. Ch. Autonomie církve v pracovněprávních záležitostech jako součást ochrany náboženských menšin. In: Scheu, H., Ch., Kříž J., Děkanovská, K. (eds.), *Právní postavení náboženských menšin*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, str. 78.

⁴³ Internetové stránky ESLP, Guide on Article 9 of the European Convention on Human Rights, Freedom of thought, conscience and religion, www.echr.coe.int (online), 31. 8. 2022, dostupné na https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_9_eng.pdf, par. 242.

⁴⁴ *Tamtéž*.

⁴⁵ *Siebenhaar proti Německu*, rozsudek ve věci č. 18136/02 ze dne 3. 2. 2011, par. 11–12.

⁴⁶ *Tamtéž*, par. 31–32.

⁴⁷ *Tamtéž*, par. 38–39, par. 47.

⁴⁸ *Tamtéž*, par. 42–43.

stát stanoví pravidla pro získání právní subjektivity náboženského společenství, avšak náboženské společenství tato pravidla nesplní, ačkoliv již v minulosti jako subjekt práv vystupovalo. Případně jde o situace, kdy náboženské společenství považuje podmínky pro získání vlastní subjektivity za příliš přísné, tedy omezující a rozporné s čl. 9 Úmluvy.

Právo na právní subjektivitu sice není výslovně stanoveno v Úmluvě, avšak ESLP opakovaně toto právo dovozuje z výkladu čl. 9 Úmluvy ve světle čl. 11 Úmluvy. ESLP považuje sdružování věřících do právnických osob tvořených za účelem kolektivního výkonu náboženských práv za součást práv garantovaných čl. 9 Úmluvy.⁴⁹

Problematiku právní subjektivity náboženských společenství ESLP i právní doktrína podřazují pod tzv. negativní závazky státu plynoucí z čl. 9 Úmluvy.⁵⁰

Prvním rozsudkem ESLP, na který se co do problematiky právní subjektivity náboženských společenství zaměřím, je rozsudek ve věci *Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku*.

V uvedené věci šlo o situaci, kdy Ruská federace přijala novou konfesněprávní legislativu, která změnila požadavky na náboženská společenství co do získání právní subjektivity.⁵¹ Stejně tak tato nová ruská právní úprava požadovala, aby již registrovaná náboženská společenství o registraci zažádala znovu, což musela provést i Moskevská pobočka Armády spásy (*The Moscow Branch of The Salvation Army*).⁵²

Ruské úřady registraci neumožnily, neboť dle nové právní úpravy toto náboženské společenství již nesplňovalo podstatné náležitosti pro provedení registrace.⁵³ Dále ruské úřady označily předmětné náboženské společenství za pobočku cizí náboženské organizace s radikálními strukturami, nikoliv za legitimní ruské náboženské společenství.⁵⁴

Případ se po rozhodnutích ruských soudů v neprospěch náboženského společenství dostal k ESLP, a to pro údajné porušení práv zaručených čl. 9 Úmluvy a čl. 11 Úmluvy. ESLP při zkoumání, jestli zásah do práv zaručených výše zmíněnými články Úmluvy byl

ospravedlnitelný a na základě zákona, došel k závěru, že nebyl ospravedlnitelný.⁵⁵

ESLP uvedl, že požadavek na obnovenou registraci náboženského společenství nebyl ospravedlnitelný (nebylo ze strany státu dokázáno, že by se předmětné náboženské společenství jakkoliv snažilo o radikální způsoby šíření víry a jiná nepřípustná jednání, kvůli kterým lze zasáhnout do projednávaných práv a svobod) a že v jeho důsledku došlo k porušení práva náboženského společenství na právní subjektivitu (zásad do čl. 9 Úmluvy a čl. 11 Úmluvy).⁵⁶

Obecně je třeba při výkladu tzv. práva na právní subjektivitu náboženského společenství zkoumat čl. 11 Úmluvy v souvislosti s čl. 9 Úmluvy. Doktrína potvrzuje, že v případě přijetí legislativy, která zbavuje náboženská společenství právní subjektivity, jde o porušení dvou uvedených článků. Státy by obecně neměly při přijímání takové legislativy klást náboženským společenstvím příliš tvrdé překážky.⁵⁷ Je však na pováženou, nakolik jsou ony překážky tvrdé, neboť dlouhodobá doktrína ESLP nechává jednotlivým státům vysokou míru vlastního uvážení (*margin of appreciation*) co do výkladu čl. 9 Úmluvy, a to i v souvislosti s čl. 11 Úmluvy, neboť v jednotlivých smluvních stranách se zásadním způsobem liší kulturní a historické přístupy k této problematice.

Je na pováženou, nakolik byl požadavek Ruské federace na státní občanství nebo povolení k pobytu zakládajících členů náboženského společenství neoprávněný.⁵⁸ Například jako podmínka pro registraci náboženského společenství v České republice je podání návrhu na registraci náboženského společenství u Ministerstva kultury České republiky tzv. přípravným výborem, tedy alespoň třemi zletilými fyzickými osobami s českým občanstvím nebo s trvalým pobytem na území České republiky.⁵⁹ Dále tento přípravný výbor musí dodat listinu obsahující podpisy minimálně tří set zletilých občanů České republiky nebo osob s trvalým pobytem na území České republiky, kteří se skutečně hlásí k náboženství provozovanému vznikajícím náboženským

⁴⁹ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 987.

⁵⁰ Internetové stránky ESLP, Guide on Article 9 of the European Convention on Human Rights, Freedom of thought, conscience and religion, www.echr.coe.int (online), 31. 8. 2022, dostupné na https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_9_eng.pdf, par. 160.

⁵¹ Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku, rozsudek ve věci č. 72881/01 ze dne 5. 10. 2006, par. 12, 14.

⁵² *Tamtéž*, par. 13.

⁵³ *Tamtéž*.

⁵⁴ *Tamtéž*, par. 14, 16.

⁵⁵ *Tamtéž*, par. 98.

⁵⁶ *Tamtéž*, par. 95.

⁵⁷ KRÍŽ, J. *Autonomie církví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 148.

⁵⁸ Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku, rozsudek ve věci č. 72881/01 ze dne 5. 10. 2006, par. 17.

⁵⁹ Úst. § 10 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

společenstvím.⁶⁰ Podmínky jsou tak přísnější, než byly v Ruské federaci v projednávaném případě.

Dalším obdobným případem je případ *Magyar Keresztény Mennonita Egyház a další proti Maďarsku*. V uvedeném případě šlo opět o novou konfesněprávní legislativu, která rovněž zavazovala náboženská společenství k opětovně registraci, ačkoliv již v minulosti působila na maďarském území jako registrovaná (v Maďarsku) náboženská společenství.⁶¹

Maďarský zákon tak počítal s tím, že v Maďarsku budou mít jednotlivci možnost založit si náboženské společenství ve dvou právních formách, a to tzv. etablované církve a tzv. organizace provozující náboženskou činnost. Právní forma etablované církve (*bevett egyház*) měla mít privilegované postavení oproti právní formě organizace provozující náboženskou činnost (*vallási tevékenységet végző szervezet*).⁶²

Privilegia etablovaných církví měla spočívat zejména v přístupu ke státním dotacím a subvencím a k dalším finančním zdrojům z veřejného sektoru.⁶³ Podmínky pro založení náboženského společenství v právní formě etablované církve byly velice striktní, spočívaly v prokázání existence náboženského společenství v organizovaných strukturách (avšak ne nutně v právní formě právnické osoby) po dobu sta let v zahraničí nebo dvaceti let v rámci Maďarska. Dále byl požadavek na alespoň 0,1 % maďarské populace hlásící se k danému náboženství. Existovala i povinnost zájemců o tuto privilegovanou právní formu prokázat, že jsou schopní a ochotní do budoucna spolupracovat se státem na výkonu činnosti ve veřejném zájmu.⁶⁴ Oproti tomu podmínky pro založení méně privilegované právní formy byly velice benevolentní, stačilo prokázat, že náboženské společenství má deset členů, a registrovat ho u místně a věcně příslušného soudu.⁶⁵

Proti tomuto postupu se ohradilo celkem patnáct náboženských společenství, jejichž právní forma měla degradovat na organizaci provozující náboženskou činnost. ESLP jejich stížnosti sjednotil do jednoho řízení.⁶⁶

ESLP rozhodl, že u čtrnácti náboženských společenství došlo k zásahu do práv garantovaných v čl. 11 a čl. 9 Úmluvy.⁶⁷ Maďarsko argumentovalo pro zavedení dvojí možnosti registrace náboženských společenství mimo jiné i ustálenou doktrínou ESLP, kdy ESLP nechává státům širokou možnost uvážení v otázkách náboženských společenství.⁶⁸ Tuto argumentaci ESLP odmítl a stanovil, že se nelze na širokou míru uvážení odvolávat v případech, kdy je v řešení samotná právní subjektivita náboženského společenství, a že je třeba náboženským společenstvím v této věci zajistit alespoň základní garance možnosti organizovat se do právnických osob.⁶⁹

Na druhou stranu ESLP též uvedl, že Úmluva negarantuje náboženským společenstvím žádné právo na specifickou právní formu právnické osoby, do které se mohou náboženská společenství organizovat.⁷⁰

ESLP uvedl, že stát může v určitých případech zvýhodnit některá náboženská společenství oproti jiným.⁷¹ Stejně tak uvedl, že v zásadě nelze říct, že systém různých právních forem by nebyl přípustný.⁷² V uvedeném případě ESLP kritizoval, že stát dostatečným způsobem rozdílnost v přístupech nezdůvodnil, stejně jako neposkytl dotčeným náboženským společenstvím přiměřenou soudní ochranu.⁷³

Dle mého názoru je přípustný záměr Maďarska zavést dvě různé právní formy pro náboženská společenství, a to i pro ta již existující. Ostatně v případě jiných právnických osob, než jsou ty určené pro výkon náboženských práv, existují různé formy, přičemž pro tyto různé formy mohou být v určitých případech volnější a v určitých případech přísnější požadavky, a to za cenu pozbytí nebo nabytí různých výhod.⁷⁴

⁶⁰ Ust. § 10 odst. 2 písm. c), *tamtéž*.

⁶¹ *Magyar Keresztény Mennonita Egyház a další proti Maďarsku*, rozsudek ve věcech č. 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 and 56581/12, 8. 4. 2014, par. 17. Jeden z rozdílu oproti ruské legislativě spočíval v tom, že přílohou maďarského zákona se stal seznam náboženských společenství, kterých se tato povinnost netýká, viz *tamtéž*.

⁶² *Tamtéž*, par. 23.

⁶³ *Tamtéž*, par. 22.

⁶⁴ Existovaly i jiné požadavky, které nebyly tak přísné, avšak zde zmíněné ESLP zdůrazňoval. Mezi další například patřilo mít zakladatelskou listinu, obsazené administrativní a zastupující orgány a zákaz činnosti mající násilnou či ponižující povahu, viz *tamtéž*, par. 32.

⁶⁵ *Tamtéž*, par. 24.

⁶⁶ *Tamtéž*, par. 43.

⁶⁷ *Tamtéž*, výrok.

⁶⁸ *Tamtéž*, par. 65.

⁶⁹ *Tamtéž*, par. 88–89.

⁷⁰ *Tamtéž*, par. 90.

⁷¹ *Tamtéž*, par. 100.

⁷² *Tamtéž*.

⁷³ *Tamtéž*, par. 111–112.

⁷⁴ Například dle ustanovení § 95 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOK“) ručí za veřejnou obchodní společnost společníci společně a nerozdílně. Za dluhy akciové společnosti dle ZOK akcionáři neručí, avšak k jejímu založení je třeba základní kapitál ve výši 2 000 000 Kč nebo 80 000 eur (§ 246 odst. 2 ZOK). Akcionáři tak mají nespornou výhodu v neručení za dluhy akciové společnosti, avšak musí složit vysoký základní kapitál.

Vzhledem ke skutečnosti, že v Maďarsku bylo před přijetím nového zákona registrováno celkem 406 náboženských společenství, z nichž si po přijetí nového zákona mělo zachovat právní formu etablované církve 14, je otázkou, zda dotování 406 náboženských společenství není pro stát příliš náročné.⁷⁵

Argumentaci ESLP, že zavedení systému dvojí právní formy náboženských společenství znamená nepřiměřenou zátěž pro věřící malých náboženských společenství, nepovažují za správnou.⁷⁶ Žádné právo na finanční podporu ze strany státu pro náboženská společenství neexistuje. Stejně tak různé zvláštní výhody, které smluvní strany Úmluv běžně náboženským společenstvím poskytují, nejsou garantovány čl. 9 Úmluvy. Tyto zvláštní výhody pramení z vlastní dobré vůle smluvních stran a v případě, že se smluvní strana rozhodne jejich poskytování ukončit, Úmluva ji v tom bránit nebude.⁷⁷

Dle znění čl. 9 odst. 1 Úmluvy mají jednotlivci právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání (*forum interum*) a projevat uvedené i společně s jinými (ve světle čl. 11 Úmluvy vykládáno jako právo zakládat náboženská společenství) bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a obřadů (*forum externum*). Z uvedeného nevyplývá, že by měla náboženská společenství Úmluvou garantované právo na přístup k financím určených k zajištění uvedeného.

Je tak na jednotlivcích a náboženských společenstvích, aby si patřičné prostředky sami obstarali. Pakliže byl přístup Maďarska v uvedené věci diskriminační, měl ESLP stížností vyhovět na základě čl. 14 Úmluvy, jak navrhovala dotčená náboženská společenství. ESLP to však neučinil z důvodu, že již konstatoval jiné porušení Úmluvy a konstatování porušení čl. 14 Úmluvy se jeví jako nadbytečné. Dle mého názoru měl ESLP všechny výše uvedené stížnosti zamítnout, neboť jsem přesvědčený, že do zásahu do žádných práv chráněných Úmluvou nedošlo.⁷⁸

Soudce Spano správně uvádí ve svém neoushlném stanovisku k uvedenému rozsudku ESLP, že právní úprava, kterou nový zákon nahradil, vznikla těsně po pádu komunistického režimu v Maďarsku. Tento režim

svým nástupem náboženská společenství fakticky zlikvidoval a postkomunistická právní úprava dala těmto společenstvím možnost rychlé a flexibilní registrace, stejně tak jim poskytla možnosti štedrého financování.⁷⁹

ESLP opakovaně podložil svou argumentaci pro porušení čl. 9 Úmluvy v uvedeném případě rozhodnutím rozebraným výše (*Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku*).⁸⁰ Paralelu zde však najít nelze, neboť v uvedeném rozhodnutí mělo dojít k likvidaci náboženského společenství – stěžovatele, tedy k zásahu do čl. 9 Úmluvy vykládaným ve světle čl. 11 Úmluvy. V Maďarském případě však k žádné likvidaci dojít nemělo. Mělo dojít pouze ke změně právní formy na takovou, která by nijak nezakázala náboženským společenstvím vykonávat svou činnost ani se k náboženským aktivitám jakkoliv hlásit.

Je namístě podotknout, že existuje obecný lidskoprávní princip zákazu diskriminace, který je upraven nejen na úrovni Úmluvy (čl. 14), ale i na úrovni jiných lidskoprávních mezinárodních smluv, jako je například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 26). Argument zákazu diskriminace se v maďarském případě nabízí, neboť je zde rozdílný přístup k náboženským společenstvím z hlediska jejich historického vývoje a působení na maďarském území. Nicméně například Výbor pro lidská práva v českém případě manželů Šimůnkových proti České republice (resp. České a Slovenské federativní republice) připouští, že každé rozdílné zacházení není diskriminační, pokud je ospravedlněno legitimními cíli.⁸¹

Antidiskriminační spory

Vzhledem k diskriminačnímu přesahu případu *Magyar Keresztény Mennonita Egyház* a další proti Maďarsku je namístě vyčlenit kategorii tzv. antidiskriminačních sporů, kdy na jedné straně stojí náboženské společenství, které se cítí být diskriminované, a na druhé straně stát.

Takový typ sporu se objevuje zejména ve státech, ve kterých působí státní církve nebo kde určitá církev sice nemá postavení státní církve, ale je nejlivnější a kulturně dominující. Mezi smluvní strany Úmluvy se státní

⁷⁵ Magyar Keresztény Mennonita Egyház a další proti Maďarsku, rozsudek ve věcech č. 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 a 56581/12 ze dne 8. 4. 2014, par. 62.

⁷⁶ *Tamtéž*, par. 112.

⁷⁷ PŘIBYL, S. *Konfesněprávní studie*. 1. vydání. Brno: L. Marek, 2007, str. 89.

⁷⁸ Magyar Keresztény Mennonita Egyház a další proti Maďarsku, rozsudek ve věcech č. 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 a 56581/12, ze dne 8. 4. 2014, par. 3, 121.

⁷⁹ *Tamtéž*, Dissenting opinion od judge Spano joined by Judge Raimondi, art. I.

⁸⁰ *Tamtéž*, např. par. 82, 53.

⁸¹ Human Rights Committee, CCPR/C/54/D/516/1992, 31 July 1995, communication no. 516/1992, par. 11.5.

církví můžeme řadit například Řecko, Island nebo Arménii.⁸²

Naopak mezi státy, kde neexistuje státní náboženské společenství, ale některá značně dominují vlivem mocenským i kulturním, můžeme dle mého názoru řadit Polsko či Maďarsko.⁸³

V případě těchto států se stát typicky dopouští činností, které jsou způsobilé diskriminovat menší náboženská společenství jejich nedostatečným začleněním do společenského života nebo přílišným protekcionistickým přístupem k dominantnímu náboženství, které může vyústit v diskriminaci jiných. Může nastat ale i situace opačná, kdy v určitém státě je dominující (ať už početně nebo kulturně a historicky) náboženské společenství v opozici vůči státu.

Například v některých případech směřujících proti Řecku ze strany Svědků Jehovových dochází k opakovanému porušení jednotlivých ustanovení Úmluvy.⁸⁴ K porušením dochází v případech, kdy Řecko zaujímá protekcionistický přístup k majoritnímu státnímu náboženství tak, že svědky Jehovovy nenechává otevírat vlastní svatyně nebo nerespektuje náboženské vyznání jehovistických rodin ve vztahu k církevním a státním svátkům.

Jde o opakovaná porušování práv a svobod vyznavačů jednoho konkrétního náboženského společenství, přičemž opatření, která stát přijal k omezení do práv a svobod těchto náboženství, nebyla slučitelná s Úmluvou. Sice nedošlo přímo v případech svědků Jehovových ke konstatování porušení čl. 14 Úmluvy, ale bylo to z důvodu, že ESLP se buď pro nadbytečnost odmítl čl. 14 Úmluvy zabývat, nebo se jeho porušení stěžovatel nedomáhal.

Majetkové spory

Důležitý typ sporů, který zasahuje naopak především náboženská společenství jako taková, jsou spory majetkové. Takové spory

nastávají například v případech, kdy stát chce vyvlastnit církevní majetek, přičemž za tímto účelem přijme účelovou legislativu.⁸⁵

V souvislosti s majetkovými spory mezi státy a náboženskými společenstvími je vhodné poukázat na zajímavý přístup českého Ústavního soudu, který dovedil porušení čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě tím, že Parlament dlouhodobě nepřijal legislativu směřující k majetkovému vyrovnání s náboženskými společenstvími (církevní restituce) po pádu komunistického režimu.⁸⁶

Mezi případy relevantní pro tuto oblast sporů považují případy *Svaté kláštery proti Řecku* a *Katolický kostel v Canea proti Řecku*.

V případě *Svaté kláštery proti Řecku* šlo skutkově o přijetí nové řecké konfesněprávní legislativy, která *de facto* konfiskovala zemědělský majetek řeckých pravoslavných klášterů.⁸⁷

Proti tomuto postupu se dotčené kláštery bránily neúspěšně u řeckých soudů, přičemž podaly stížnost k ESLP. ESLP rozhodl, že Řecko některým klášterům svým postupem zasáhlo do práva vlastnit majetek, který garantuje čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě.⁸⁸ Dále však ESLP rozhodl, že nedošlo k zásahu do práv a svobod, které garantuje čl. 9 odst. 1 Úmluvy.⁸⁹

ESLP neporušení čl. 9 odst. 1 Úmluvy zdůvodnil tím, že zabráním majetku by nedošlo k narušení práv v uvedeném ustanovení obsažených, což založil na charakteru pozemků, které byly čistě zemědělské, ne však přímo nábožensky zaměřené (tj. nešlo o religionistické stavby nebo předměty).⁹⁰

Je na pováženou, nakolik je tento závěr ESLP správný. Uvedené pozemky zajišťovaly dotčeným klášterům příjmy, ze kterých financovaly svůj chod a které jim jinak (např. materiálně) zabezpečovaly fungování. Pakliže by o uvedené pozemky přišly, tak by taková ztráta byla způsobilá materiálně ohrozit jejich fungování. To ostatně bylo i zdůvodnění ze strany stěžovatelů, proč kromě čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě došlo k porušení

⁸² Internetové stránky Pew Research Center, Many Countries Favor Specific Religions, Officially or Unofficially, www.pewresearch.org (online), 3. 11. 2017, cit. dne 21. 5. 2023, dostupné na <https://www.pewresearch.org/religion/2017/10/03/many-countries-favor-specific-religions-officially-or-unofficially/>.

⁸³ Maďarsko i Polsko se sice oficiálně neváží k žádnému náboženskému společenství, ale oba státy mají v preambulích svých ústav odkazy na křesťanskou kulturu, viz internetové stránky CONSTITUTE, Constitution of Hungary, www.constituteproject.org (online), cit. dne 21. 5. 2023, dostupné na https://www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2016?lang=en. Internetové stránky polského parlamentu (Sejm), www.sejm.gov.pl (online), cit. dne 21. 5. 2023, dostupné na <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>.

⁸⁴ *Manoussakis proti Řecku*, rozsudek ve věci č. 18748/91 ze dne 26. 9. 1996, par. 53, nebo také *Kokkinakis proti Řecku*, rozsudek ve věci č. 14307/88 ze dne 25. 5. 1993, par. 53 nebo také *Valsamis proti Řecku*, rozsudek ve věci 21787/93 ze dne 18. 12. 1996, par. 49 nebo také *Estratiou proti Řecku*, rozsudek ve věci č. 24095/94 ze dne 18. 12. 1996, par. 50 nebo také *Thlimennos proti Řecku*, rozsudek ve věci 34369/97 ze dne 6. 4. 2000, par. 53.

⁸⁵ *Svaté kláštery proti Řecku*, rozsudek ve věcech č. 13092/87 a 13984/88 ze dne 9. 12. 1994, par. 66.

⁸⁶ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M., c. d., str. 991.

⁸⁷ *Svaté kláštery proti Řecku*, rozsudek ve věcech č. 13092/87 a 13984/88 ze dne 9. 12. 1994, par. 6–9.

⁸⁸ *Tamtéž*, par. 75.

⁸⁹ *Tamtéž*, par. 88.

⁹⁰ *Tamtéž*, par. 86–87.

i čl. 9 odst. 1 Úmluvy.⁹¹ ESLP se tak rozhodl poskytovat ochranu dle čl. 9 odst. 1 Úmluvy pouze takovým věcem, které jsou přímo svým charakterem věcmi religionistického charakteru.⁹²

Dle mého názoru je možné považovat argumenty stěžovatelů ohledně čl. 9 odst. 1 Úmluvy za důvodné. Pakliže by skutečně konfiskované nemovitosti měly vůdčí úlohu ve výkonu práv a svobod dle čl. 9 odst. 1 Úmluvy, přičemž po jejich konfiskaci by nemohly ve výkonu těchto práv a svobod pokračovat, šlo by o nepřímý zásah do jejich náboženských práv a svobod.

Závěrečné shrnutí

V článku jsem rozebral se zaměřením na judikaturu ESLP typové rozlišení některých sporů, které vznikají mezi náboženskými společnostmi a státy, přičemž spory jsem rozdělil na pracovněprávní, majetkové, antidiskriminační a týkající se právní subjektivity náboženských společností.

Toto typové rozlišení, vzhledem ke skutečnosti, že lidská práva se v čase neustále vyvíjí, není ani nemůže být vyčerpávající. Má pouze poskytnout čtenáři představu o tom, že spory mezi náboženskými společnostmi a státy (smluvními stranami Úmluvy) se typují a opakují.

Ostatně i odborná literatura spory typizuje pouze omezeně.⁹³ Jako určitou typizaci přímo na úrovni Rady Evropy můžeme vnímat dokument ESLP *Guide on Article 9 of the European Convention on Human Rights, Freedom of thought, conscience and religion* nebo Benátské komise *Compilation of the Venice Commission Opinions and Reports Concerning Freedom of Religion and Belief*, kdy tyto orgány Rady Evropy poskytují obecný výklad k problematice náboženské svobody a přidávají k němu příklady z kauzistiky. Rozlišení dle dokumentu Benátské komise je odlišné, avšak výstupy činnosti Benátské komise nejsou předmětem tohoto článku.

Jak jsem uvedl v úvodu, limitem výzkumu je zde především rozvíjející se charakter lidských práv. Na druhou stranu se však charakter sporů týkající se náboženské svobody náboženských společností nemění tak často a novoty se objevují v současné době spíše výjimečně, a proto je daná typologie relevantní. Toto dokazuje i uvedená judikatura, ve které ESLP neustále přebírá a rozvíjí své dosavadní závěry i přes velmi rozdílné přístupy členských států Rady Evropy, které ostatně Úmluva umožňuje.

Typologie je tak zejména vodítkem k relevantní judikatuře, ke které může čtenář článků přejít v případě nutnosti práce s případem, který skutkově spadá pod nějakou z kategorií v tomto článku uvedených.

⁹¹ *Tamtéž*, par. 86.

⁹² KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M., c. d., str. 991.

⁹³ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M., c. d., str. 964–965.